

SANAL SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ'NİN TÜRK KÜLTÜRÜNE UYARLANMASI¹

ADAPTATION OF ONLINE SOCIAL SUPPORT SCALE TO TURKISH CULTURE

Serap ÖZDEMİR BİŞKİN² - Fatma KOCAAYAN³

Öz

Bu araştırmanın amacı Nick, Cole, Cho, Smith, Carter ve Zerkowitz (2018) tarafından geliştirilen Sanal Sosyal Destek Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlamak, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmaktır. Araştırmada çalışma grubu olarak Akdeniz bölgesinde yer alan bir üniversitenin eğitim fakültesinde öğrenim gören 340 öğrenciyle (242 kız, 98 erkek) çalışılmıştır. Sanal Sosyal Destek Ölçeği'nin yapı geçerliğinin incelenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen model uyum indeksleri ölçeğin kabul edilebilir düzeyde uyum verdiğini göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinal yapıdaki gibi 40 maddeden ve "duygusal destek", "sosyal arkadaşlık", "bilgi desteği" ve "araçsal destek" olmak üzere dört alt boyuttan oluştuğu gözlenmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlik için yapılan analizlere göre ölçeğin sanal ortamdaki sosyallik ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye ($r=.62$, $p < .01$), algılanan sosyal destek ile pozitif yönde anlamlı ancak düşük düzeyde bir ilişkiye ($r=.18$, $p < .01$) sahip olduğu görülmüştür. Ölçek için yapılan geçerlik güvenirlik analiz sonuçları ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanal sosyal destek, sosyal destek, uyarlama

Abstract

The aim of this research is to adapt the Online Social Support Scale developed by Nick, Cole, Cho, Smith, Carter and Zerkowitz (2018) to Turkish, and to make validity and reliability studies. In the study, 340 students (242 girls, 98 boys) studying in the education faculty of a university in the Mediterranean region of Turkey were studied as a working group. Confirmatory factor analysis was applied to examine the structure validity of the Online Social Support Scale. The model fit indices show that the scale is acceptable. Cronbach Alpha internal consistency reliability coefficient of the scale was found as .96. It was observed that the scale consisted of 40 items as in the original structure and four sub-dimensions as "emotional support", "social friendship", "information support" and "instrumental support". According to the analyses conducted for criterion-related validity, the scale was found to have a positive significant relationship with sociality in the online environment ($r= .62$, $p < .01$), and a positive significant but low level relationship with perceived social support ($r = .18$, $p < .01$). Validity and reliability analysis results for the scale show that the scale can be used as a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Online social support, social support, adaptation.

¹ Bu makale 17-21 Nisan 2019 tarihlerinde Antalya'da gerçekleştirilen V. Human and Civilization Congress From Past To Future adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Burdur-TÜRKİYE, sozdemir@mehmetakif.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1592-6952

³ Arş Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Burdur-TÜRKİYE, fatmaisleyen@mehmetakif.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6150-9391

1. GİRİŞ

Global Digital (2019) verilerine göre Türkiye’de yaşayan bireylerin %67’si internet kullanıcısıdır. Bunların %63’ü sosyal medya kullanıcısı, %54’ü ise mobil sosyal kullanıcısıdır. İnternet kullanıcılarının %84’ü her gün kişisel nedenlerle internete girmektedirler ve %51’i işlerini mümkün olduğunca dijital olarak yürütmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Kullanıcılar günlük ortalama iki saat 48 dakikalarını sosyal medya sitelerinde, ortalama iki saat 44 dakikalarını ise video izleyerek geçirmektedirler. En fazla kullanılan site %55 oranla Youtube’dur, bunu Facebook (%53), Whatsapp (%50), Instagram (%46) izlemektedir. İnternet kullanıcılarının %70’i gelişen teknolojinin risk oluşturmaktan ziyade yeni fırsatlar sunduğunu belirtmişlerdir (Global Digital, 2019). Benzer şekilde TÜİK (2018) verilerine göre de Türkiye’de internet kullanan birey oranı 2017 yılında %66.8 iken 2018 yılında %72.9’a yükselmiştir.

İstatistiklerde görüldüğü gibi internet ve sanal sosyal ağ kullanımı insanlar için günlük bir rutin haline gelmiştir. Araştırmalara göre internet kullanımının en önemli nedenlerinden biri başkalarıyla etkileşime geçmektir (Lee, Noh ve Koo, 2013). Bu nedenle sosyal ağ siteleri dünyanın dört bir yanındaki insanların bilgi ve duygularını birbiriyle paylaşabildiği en popüler platformlar haline gelmiştir. Sosyal paylaşım siteleri (Facebook, Instagram ve Line vb.) kullanıcıların kendileri hakkında bilgi oluşturma ve yayınlamalarını, aynı zamanda başkalarıyla etkileşimde bulunmalarını sağlayan çevrimiçi topluluklardır (Pornsakulvanich, 2017). Bu ağlar, kullanıcıların fotoğraf paylaşımı, mesaj gönderme ve çevrimiçi oyun oynama gibi çeşitli etkinlikler yapmalarına olanak tanımaktadır (Boyd ve Ellison, 2007).

İnternette geçirilen sürenin artışı ile beraber internet ve sosyal ağ kullanımının bireylerin ruh sağlığı üzerindeki pozitif ve negatif etkileri araştırılmaya başlanmıştır. İnternet ve sosyal ağ kullanımının negatif etkilerine odaklanan araştırmalar, internet ve sosyal ağ sitelerinin kullanımının sosyal yaşam ve iyi oluş üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Örneğin Fardouly ve diğ. (2015) Facebook kullanımının kadınların ruhsal durumu ve beden imajı üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmalarında Facebookta pasif olarak 10 dakika zaman geçiren deney grubundaki bireylerin ruh hallerinin başka web sitesinde zaman geçiren kontrol grubundaki bireylere oranla daha olumsuz olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Chou ve Edge (2012), Facebookta fazla zaman geçiren öğrencilerin sosyal ağda takip ettiği kişilerin kendisinden daha iyi olduğunu düşünme ve kıskançlık hissetme olasılıklarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bununla birlikte internet kullanımının pozitif yönüne odaklanan araştırmalar internet kullanımının kaliteli arkadaşlıklar kurmada etkili olabileceğini ve iyi oluş üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini öne sürmektedir (Lee, vd. 2013). Zell ve Moller (2018) yaptıkları araştırmada kişinin durum güncellemelerindeki beğeni ve yorumların benlik saygısı ve mutluluğu üzerinde olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Burke ve Kraut (2014) sanal ortamda bir başkasından yorum, mesaj ve duvar yazısı almanın o kişiye karşı yakınlık duymada etkili olduğunu bulmuşlardır. Bir başka araştırmada özellikle yalnız bireyler için internetin sosyal desteğe ulaşma amacıyla kullanılabilirdiği belirlenmiştir (Morahan-Martin ve Schumacher, 2003). Sanal sosyal ağlardan alınan desteğin bireyin iyi oluşu üzerindeki olumlu etkisini ortaya koyan araştırmalar da (Gilmour, Machin, Brownlow ve Jeffries, 2019; Huang, 2016; Lee, vd. 2013; Liu ve Yu, 2013; Wong ve Ma, 2016) yaygınlık göstermektedir.

Bireyin ihtiyaç duyduğunda çevresinden aldığı bilgiler, araçsal, duygusal ve sosyal yardımlar sosyal destek olarak tanımlanmaktadır. Araştırmalar, sosyal ağ sitesi kullanımı ve sosyal destek arasındaki ilişkiye dair güçlü kanıtlar bulmuştur (Chen ve Choi, 2011; Lu ve Hampton, 2017). İnternetin hızla yayılması ve bilgisayar aracılı iletişim teknolojisindeki ilerlemelerle birlikte daha fazla insan sosyal yardım istemek veya sunmak için çevrimiçi

olmaktadır. Bilgi, tavsiye, teşvik, arkadaşlık ve hatta somut yardımlar artık siber alanda, nispeten büyük ağlarda ve hatta tanışılmayan insanlarda aranabilir veya sağlanabilir hale gelmiştir. Sosyal ağ siteleri, insanların yakın arkadaşlarından ve tanıdıklarından sosyal destek talep etme ve almalarını büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır (Donath, 2007). Çünkü sosyal medya, ihtiyaçların başkalarına açıklanmasına izin verirken, yorum yazma ve tek bir tıklama (örn, beğeni) gibi iletişim yollarıyla başkalarının geri bildirimlerini alma fırsatı sunar (Hayes, Carr ve Wohn, 2016). Seo, Kim ve Yang (2016) yaptıkları araştırmada aktif veya etkileşimli sosyal ağ kullanımının (durum, fotoğraflar, duvar paylaşımları, yorumlar gibi) sosyal ağların pasif kullanımına (başkalarının profillerini gizlice izleme ve görüntüleme gibi) oranla sosyal destek ile daha yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Birey desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmediği sürece sosyal destek alması mümkün görünmediği için kendini sunma sosyal destek almak için kritik bir noktadır (Luo ve Hancock, 2020). Fotoğraf ve durum paylaşımları, gönderi beğenileri veya yorumları gibi paylaşımlar sanal ortamda kendini sunma olarak nitelenen faaliyetlerdendir. Nitekim günümüzde çoğu genç kullanıcı, içsel düşüncelerini veya duygusal durumlarını sanal sosyal ağlarda yayınlamayı tercih etmektedir. Sanal sosyal ağlardaki geniş çevrimiçi izleyici kitesine bakıldığında, kendini sunma tarzındaki günlük paylaşımlar bilgi desteği ve duygusal sosyal desteğe ulaşmada büyük fırsat oluşturabilir (Liu, vd. 2018). Birey sanal etkileşimler aracılığı ile desteğe ihtiyaç duyduğunu karşısındaki kişiye fark ettirip, ihtiyaç duyduğu desteği yüz yüze veya sanal olarak alabilmektedir. Sanal destek talepleri, bireyin çevresinin bu ihtiyaçları fark etmesine ve yüz yüze veya sanal olarak destek sunmak için harekete geçmesine yardımcı olabilir (Chen ve Choi, 2011). Bazen de yüz yüze kurulan ilişkileri kuvvetlendirmek için sanal ortamlarda etkileşim devam etmektedir (Reich, Subrahmanyam ve Espinoza, 2012). Ergenlerle yapılan bir araştırmada katılımcılardan yüz yüze ve sanal olarak en iyi etkileşim kurdukları kişilerin adlarını listelemeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin çoğunluğunun yüz yüze tanıdıkları insanlarla bağlantı kurmak için sosyal ağ sitelerini kullandıkları ortaya koyulmuştur (Reich, vd. 2012) .

Günümüzde sanal sosyal ağlar sosyal destek sağlamak için yüz yüze etkileşimden daha uygun bir platform sağlamaktadır, yüz yüze sosyal desteğe oranla bazı avantajları mevcuttur (Luo ve Hancock, 2020). Trepte, Dienlin ve Reinecke'in (2015) yaptıkları araştırmaya göre sanal sosyal ağlar bilgi alışverişi yapmak için yüz yüze iletişimden daha uygun alan sunmaktadır. Geniş erişim, 24 saat kullanılabilirlik (Wright, 2016), hızlı geri bildirim (Seo, vd. 2016) gibi fırsatlar çevrimdışı (yüz yüze) sosyal desteğe oranla sanal sosyal desteği daha avantajlı hale getirmektedir (White ve Dorman, 2001). Yapılan araştırmalara göre sosyal paylaşım siteleri tarafından oluşturulan heterojen sanal ağlar duygusal geribildirim ve bilgi desteği ihtiyacını her zamankinden daha hızlı bir şekilde yerine getirmektedir (Seo, vd. 2016; Luo ve Hancock, 2020). Örneğin, bir kişi duygusal durumunu yayınlabilir veya sosyal ağ sitesindeki yüzlerce arkadaşından aynı anda bilgi isteyebilir. İnsanların belirli insanlara, hatta belirli insan gruplarına doğrudan soru sormalarına gerek yoktur; sanal ortamda hemen teselli, faydalı ve destekleyici geribildirimler alabilirler (Haythornthwaite, 2005). Eş zamansız iletişim sayesinde, çevrimiçi gruplara katılanlar bu geribildirimlere kendilerine uygun zamanlarda erişebilirler ve yine kendi istedikleri zamanda tepki üretebilirler. Coğrafi ve ulaşım engelleri yoktur (White ve Dorman, 2001), bu anlamda ekonomiktir. Sanal gruplar, yaygın hastalıkları olan bireyler için benzer sorunlarla uğraşan başkalarıyla iletişim kurma yolu sağlayabilir. Belirli hastalıklar için tedavinin fiziksel semptomları yüz yüze bir gruba katılım motivasyonunu düşürebilir. Sanal grupların sağladığı anonimlik, potansiyel olarak utanç verici konuların veya diğer tabu konularının tartışılmasına izin verirken, kendini açıklama olanaklarını artırır, dürüstlüğü ve samimiyeti teşvik eder (White ve Dorman, 2001). Alan kısıtlarıyla sınırlandırılmış geleneksel destek gruplarının aksine, bir çevrimiçi gruptaki katılımcıların sayısı sınırsız olabilir.

Kendisini sosyal medyada ortaya koyan bireyler ihtiyaçlarının başkaları tarafından görünür olması ve ilgi görmesinden dolayı daha yüksek düzeyde sosyal destek algılayabilirler (Lu ve Hampton, 2017; Seo, vd. 2016). Sanal arkadaşlar tek başına önemli bir sosyal destek kaynağı olabildiği gibi (Nabi, Prestin ve So, 2013; Ybarra, Mitchell, Palmer ve Reisner, 2015) onaylama, iltifat etme ve teşvik etme sanal ortamlardan sağlanan en yaygın destek türlerindedir (Liu ve Yu, 2013). Reich ve arkadaşları (2012) sanal ortamların ergenlerin başkalarıyla bağlantı kurma gibi gelişimsel ihtiyaçlarını gidermede destek sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Son çalışmalarda görüldüğü gibi, bir kişinin sosyal medya ağlarından algıladığı sosyal destek iyi oluşunu (Gilmour, vd. 2019; Huang, 2016; Lee, vd. 2013; Liu ve Yu, 2013; Wong ve Ma, 2016) ve sanal sosyal iyi oluşunu (Huang, 2016) artırabilir. Ayrıca, sanal ortamda kendini sunma sonucunda elde edilen sosyal destek daha yüksek düzeyde benlik saygısı ve mutluluk (Zell ve Moeller, 2018) ile ilişkilidir. Cole ve arkadaşlarına (2017) göre sosyal medya siteleri, sosyal aidiyet gereksinimini yerine getirebilmekte, insanları çeşitli stres kaynaklarından uzaklaşmalarını sağlamakta veya başkaları tarafından “arkadaşça”, “sevilen” veya “takip edilir” olarak algılanması sonucunda öz saygısını güçlendirmektedir (Cole, Nick, Zerkowitz, Roeder ve Spinelli, 2017). Bunların yanı sıra sanal sosyal ağlar depresyon (Cole, vd. 2017; Park, vd. 2016; Wright, vd. 2013) ve yalnızlık (Frison ve Eggermont, 2015; Lee, vd. 2013; Seo, vd. 2016) gibi psikolojik sıkıntıları da azaltabilir. Negatif duyguları yayınlama ve sosyal destek arasındaki ilişki depresyondaki insanlar için sanal ortamda olumsuz duyguları yayınlamanın sosyal destek almanın etkili bir aracı olabileceğini düşündürmektedir (Luo ve Hancock, 2020). Öznel iyi oluşları düşük olan yalnız bireylerin kendini sunma ve arkadaşlardan sosyal destek alma gibi sanal sosyal ağlar aracılığı ile öznel iyi oluşları artmaktadır (Lee, vd. 2013).

Yukarıda sunulduğu gibi sanal sosyal ağların pozitif etkilerine odaklanan son yıllardaki araştırmalar sanal sosyal ağ kullanımının sosyal desteği artırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca bu araştırmalar sanal sosyal ağlardaki arkadaş sayısının ve sanal ağda kişisel sunumun sanal sosyal desteği artırdığını göstermekte ve aynı zamanda kadınların erkeklere oranla daha fazla sanal sosyal destek aldığını ortaya koymaktadır (Liu, vd. 2018). Araştırmalara göre üniversite öğrencileri, sanal sosyal ağlardan daha fazla sosyal destek sağlamaktadırlar (Liu, vd. 2018; Liu ve Yu, 2013). Facebook gibi sanal sosyal ağlar lisans öğrencileri ve mezunlar arasında etkileşim sağlayarak öğrencilerin okula uyumlarını olumlu yönde artırma potansiyeline sahiptir (Liu ve Yu, 2013).

Türkçe alan yazında sanal sosyal destek henüz yeni bir kavramdır (Kocaayan ve Özdemir, 2019). Bu alanda yurtdışında pek çok araştırma olmasına rağmen Türkiye’de henüz sanal sosyal destekle ilgili çalışmalar yer almamaktadır. Sanal sosyal desteği ölçme amaçlı geliştirilmiş bir ölçme aracının olmaması sanal sosyal destekle ilgili yapılacak araştırmaları sınırlandırmaktadır. Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin sanal sosyal ağlardan aldıkları sosyal desteği tespit etmeye yönelik Nick ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen Sanal Sosyal Destek Ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlanması amaçlanmıştır. Uyarlanan ölçeğin sanal sosyal destek ile ilgili yapılacak araştırmalar için kaynak oluşturması beklenmektedir. Aşağıda uyarlanması yapılan ölçme aracı hakkında detaylı bilgi sunulmuştur.

1.1. Sanal Sosyal Destek Ölçeği Orijinal Formu

Sanal Sosyal Destek Ölçeği Nick ve arkadaşları (2018) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme aşamasında sanal sosyal desteğin yapısını belirlemek adına yüz yüze sosyal desteğin yapısını açıklayan pek çok nitel ve nicel veri incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda yüz yüze sosyal desteği açıklayan 21 alt boyut belirlenmiştir. Bu boyutlardan alanyazında en fazla değinilen 4 tanesi seçilerek sanal sosyal desteğin alt boyutları oluşturulmuştur. Bunlar; duygusal destek, sosyal arkadaşlık desteği,

bilgi desteği ve araçsal destek boyutlarıdır. Geliştirilen ölçme aracı ile yüz yüze sağlanan sosyal desteğin bu dört boyutunun sanal ortamdaki varlığının belirlenmesi amaçlanmıştır (Nick, vd. 2018).

Dört temel alt boyut şu şekilde tanımlanmıştır: (a) *duygusal (Saygınlık) destek*; saygı duyma, duygusal durumunu yönetmede yardımcı olma veya kabul, samimiyet, önemseme, beğenme, onaylama, empati veya sempati ifade etmeyi içeren başkalarından gelen iletişimleri yansıtır. (b) *sosyal arkadaşlık desteği*, ya doğrudan katılım göstererek ya da dolaylı olarak boş zaman ve eğlence faaliyetlerinde birlikte zaman geçirerek aidiyet duygusu geliştirmeyi yansıtır. (c) *bilgi desteği*, tavsiye verme, değerlendirme, yeni bilgi veya bakış açılarını paylaşma veya yeni kaynaklara ulaşmada yardım sağlayarak sorunları tanımlama, anlama ve bunlarla başa çıkma konusunda yardımcı içerir. (d) *araçsal destek*, maddi yardım, araç-gereç kaynakları ve ihtiyaç duyulan hizmetlerle ilgili gerekli işleri yapma, araç gereç sağlama veya sorumluluk üstlenme konusunda yardım teklif etmeyi içerir (Nick, vd. 2018).

Ölçme aracı uygulanırken, katılımcılardan çeşitli popüler sosyal medya sitelerini, uygulamaları ve oyunları ne sıklıkta kullandıklarını derecelendirmeleri istenerek ölçme aracını doldururken düşünceleri beklenen sosyal medya sitelerinden oluşan bir liste sunulmuştur. Her sitenin kullanımı beş puanlık Likert skalasında derecelendirilmiştir (0=Hiçbir zaman, 1=Nadiren, 2=Ara sıra, 3=Oldukça sık, 4=Her zaman). Bu öğelerin ardından, Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin yönergesi “Şimdi, yukarıda kullandığınız çevrimiçi alanları düşünün. Aşağıdaki maddelere ne sıklıkta katıldığınızı derecelendirin.” şeklinde oluşturulmuştur (Nick, vd. 2018).

40 madde ve dört alt boyuttan oluşan Sanal Sosyal Destek Ölçeği beşli Likert tarzında (0=Hiçbir zaman, 1=Nadiren, 2=Ara sıra, 3=Oldukça sık, 4=Her zaman) geliştirilmiştir. Ölçme aracının yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçme aracının model uyum indeksleri ($\chi^2/sd=2.93$, RMSEA=.069, SRMR=.026, CFI=.92, TLI=.90) yeterli düzeydedir. Ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla sanal sosyal destek ile yüz yüze sosyal destek arasındaki korelasyon incelenmiş ve korelasyon değeri .38 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa iç tutarlılık değerleri belirlenmiştir, bu değerler duygusal destek için .95, sosyal arkadaşlık için .94, bilgilendirme desteği için .95 ve araçsal destek için .95 bulunmuştur. Değerler ölçme aracının üniversite öğrencilerinin sanal sosyal desteklerini ölçmede güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir (Nick, vd. 2018).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Akdeniz bölgesinde yer alan bir üniversitenin eğitim fakültesinde öğrenim gören 381 öğrenciye ulaşılarak veriler toplanmış ancak 41 veri eksik doldurulduğu için analize dahil edilmemiştir. Analizler 340 öğrenciden elde edilen veriler ile yapılmıştır. 242 kız (%71), 98 erkek (%29) öğrenciden oluşan çalışma grubunun yaş ortalaması 21.6 olarak bulunmuştur. Aşağıda ölçeğin uygulandığı öğrenci grubunun sanal sosyal ağları kullanma sayısı ve yüzdeleri verilmiştir (Bknz. Tablo1).

Tablo 1. Sanal Sosyal Ağ Kullanıcı Sayıları ve Yüzdeleri

Sanal Sosyal Ağlar	Kullanıcı Sayısı	Kullanıcı Yüzdesi
Whatsapp	336	98.82
Instagram	326	95.88
YouTube	323	95.00
E-posta	314	92.35
Facebook	207	60.88
Twitter	177	52.06
Pinterest	155	45.59
Google Plus	133	39.12
Snapchat	95	27.94
Spor/Dövüş/ Yarış oyunları (Örn; FIFA, Street Fighter, Mario Kart)	91	26.76
Swarm	77	22.65
Letgo	77	22.65
Savaş oyunları (Örn; League of Legends)	73	21.47
First person shooter (FPS oyunları) (Örn; Call of Duty)	70	20.59
Skype	66	19.41
Diğer	55	16.18
Bip	51	15.00
Sohbet servisleri	41	12.06
Tic-Tok	36	10.59
Role-playing games (Yerine geçme oyunları) (Örn; World of Warcraft)	35	10.29
Foursquare	32	9.41
Vine	31	9.12
Tanışma siteleri/ uygulamaları (Örn; Tinder)	30	8.82
Tumblr	26	7.65
LinkedIn	23	6.76
Omegle	22	6.47
Vole	12	3.53
Zomato	11	3.24

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin %98.8'inin Whatsapp uygulamasını kullandığı, bunu ise %95.8 oranla Instagram ve %95 oranla Youtube'un takip ettiği görülmektedir. Böylece araştırmaya katılan öğrenci grubunun aktif olarak sanal sosyal ağları kullanan bir grup olduğu söylenebilir.

2.2. Kullanılan Ölçme Araçları

Sanal Sosyal Destek Ölçeği: Nick ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilmiştir. 40 maddeden oluşan ölçek 5'li likert ölçeğidir. Ölçek 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; duygusal destek, sosyal arkadaşlık, bilgi ve araçsal destektir. Ölçeğin model uyum indeksleri ($\chi^2/sd=2.93$, RMSEA=.069, SRMR=.026, CFI=.92, TLI=.90) yeterli düzeydedir. Ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla sanal sosyal destek ile yüzyüze sosyal destek arasındaki korelasyon incelenmiş ve korelasyon değeri .38 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık değerleri duygusal destek için .95, sosyal arkadaşlık için .94, bilgilendirme desteği için .95, ve araçsal destek için .95 bulunmuştur.

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği: Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek aile, arkadaş ve özel bir insan sosyal desteği olmak üzere üç alt boyuttan ve toplam 12 maddeden oluşan 7’li likert tipi bir ölçektir. Cronbach alfa değerleri alt boyutlara göre, 0.80 ile 0.95 arasında değişmektedir.

Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeği: Korkmaz, Usta ve Kurt (2014) tarafından geliştirilmiştir. 20 maddeden oluşan ölçek, üç faktörlü (sanal sosyalleşme, sanal paylaşım, sanal yalnızlık), 5’li Likert tipi bir ölçektir. Uyarlama çalışmasında uyum iyiliği değerleri $\chi^2(sd=167, N=226)= 438.82, p<.001, RMSEA= 0.097, S-RMR= 0.011, GFI= 0.96, AGFI= 0.90, CFI= 0.98, NNFI= 0.96$ ve $IFI= 0.98$ olarak bulunmuştur. Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ise 0.81’dir. Ölçekten alınan puanların artması sanal ortamdaki sosyalliği gösterirken puanların azalması sanal ortamdaki yalnızlığı belirlemektedir.

Sanal Sosyal Ağ Kullanım Bilgi Formu: Bu form Nick ve arkadaşlarının (2018) hazırladığı sosyal ağ kullanım bilgi formundan uyarlanmıştır. Uyarlama esnasında Türk öğrencilerden toplanan sosyal ağ isimleri de listeye eklenmiştir. Formda katılımcılara sıklıkla kullanılan sanal sosyal ağ siteleri liste halinde verilerek bu ağları kullanım düzeylerini 1 (Hiçbir Zaman) ile 5 (Her Zaman) arasında derecelendirmeleri istenmiştir.

2.3. İşlem Yolu

Sanal Sosyal Destek Ölçeği’ni uyarlamak için öncelikle orijinal ölçeğin yazarından elektronik posta yoluyla izin alınmıştır. Ölçek maddeleri yazarlar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çeviri formu, İngilizce eğitimi alanından bir öğretim elemanının ve Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanından iki öğretim elemanının uzman görüşüne sunulmuş, daha sonra tekrar İngilizceye çevrilerek çeviri ile orijinal form arasındaki tutarlılık incelenmiş ve deneme formu oluşturulmuştur.

Deneme formu oluşturulurken öğretim elemanlarının derslerine girdiği öğrenci gruplarına ‘Kullandığımız sosyal medya siteleri nelerdir?’ sorusu yazılı olarak dağıtılmış öğrencilerin verdikleri cevaplardan sıklıkla kullandıkları sosyal medya siteleri tespit edilmiştir. Böylece ölçme aracının uygulanacağı Türk öğrenci örnekleminin kullandıkları sosyal medya siteleri hakkında bilgi edinilmiştir. Ardından öğrencilerin sanal sosyal ağ sitelerini kullanma sıklıkları hakkında bilgi almayı amaçlayan İngilizce bilgi formuna Türk örnekleminin kullandığı bazı siteler de eklenerek Türkçe sanal sosyal ağ kullanım bilgi formu oluşturulmuştur. Sanal Sosyal Destek Ölçeği ile birlikte bu bilgi formu da uygulanmıştır. Böylece ölçme aracının uygulanacağı grubun sanal sosyal ağları aktif olarak kullanıp kullanmadıkları belirlenmiştir. Bilgi formu ve ölçeğin deneme formu öncelikle örneklem grubunun dışında bir sınıfta uygulanarak anlaşılmayan madde olmadığı görülmüş ve ölçekler çoğaltılmıştır. Uygulama formu, araştırmacıların derslerini yürüttükleri sınıflarda derse başlamadan önce uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin yapı geçerliğinin incelenmesi amacıyla LISREL8.7 programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen model uyumunun değerlendirilmesinde dikkate alınan uyum indeksleri ve kriterler aşağıdaki tabloda (Tablo 2) belirtilmiştir (Çokluk ve diğ., 2010; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Tabachnick ve Fidell, 2007).

Tablo 2. Model Uyumunun Değerlendirilmesinde Model Uyum İndeksleri ve Kriterleri

Model Uyum İndeksi	Mükemmel Uyum	İyi Uyum
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.08$
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$
NNFI	$0.95 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NNFI \leq 0.95$

Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin ölçüt geçerliğini sınamak için Sanal Sosyal Destek Ölçeği ile Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi, yüzde, frekans, çarpıklık ve basıklık katsayısı hesaplamalarında SPSS-21 programı kullanılmıştır.

Faktör analizi için verilerin normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Normal dağılımı sınamak için maddelerin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen çarpıklık katsayılarının -0.783 ile 0.563 arasında olduğu, basıklık katsayılarının ise -1.01 ile 0.198 arasında değiştiği belirlenmiştir. Elde edilen değerler maddelerin veri setinde normal dağıldığını göstermiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007).

3. BULGULAR

Uyarlaması yapılan Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin geçerliğini sınamak amacıyla yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği analizleri, güvenilirliğini sınamak için ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı belirlenmiş, iki yarı güvenilirlik analizleri ve madde analizi yapılmıştır. Aşağıda bu analizlerden elde edilen bulgular sıra ile sunulmuştur.

3.1. Geçerlik Analizleri

Uyarlaması yapılan Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin geçerliği yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği analizleri ile yapılmıştır.

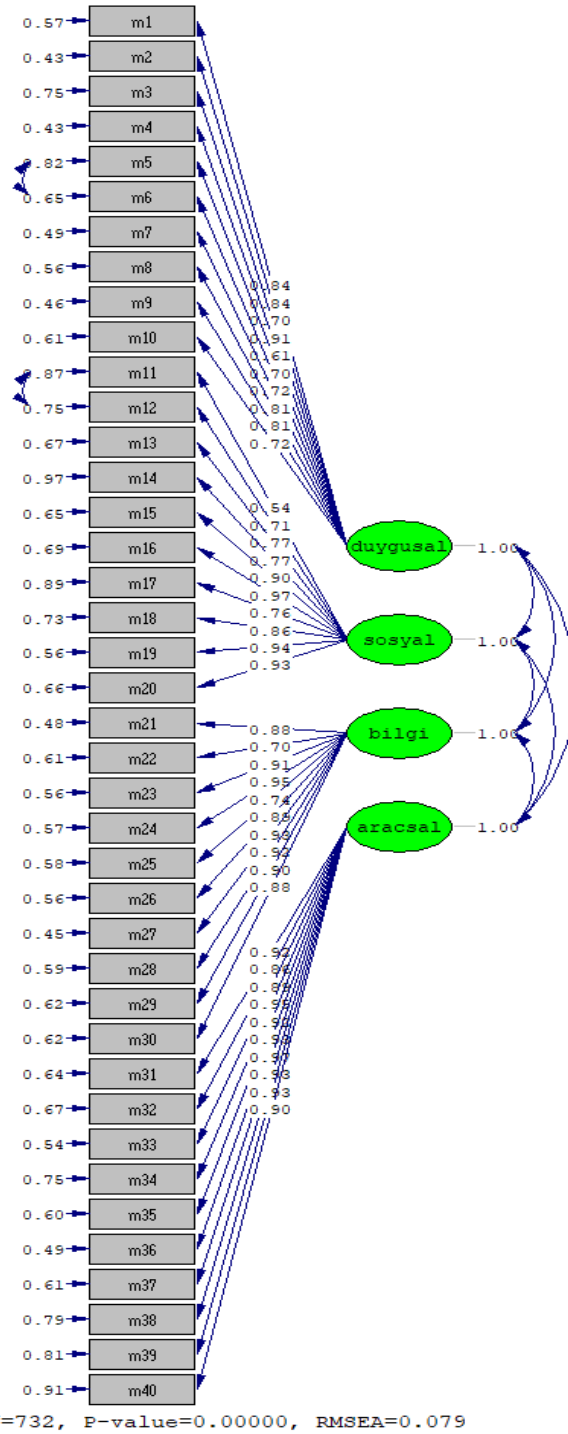
3.1.1. Yapı Geçerliği

Yapı geçerliğini belirlemek için birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi daha önceden tanımlanmış ve sınırlandırılmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edildiği bir analizdir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Uyarlama çalışmalarında önceden tanımlanmış yapılar test edildiği için bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizleri ile Sanal Sosyal Destek Ölçeği'nin Nick ve arkadaşları (2018) tarafından ortaya koyulan 4 faktörlü yapısının Türkiye örnekleminde doğrulanıp doğrulanmadığı test edilmiştir.

Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizinde maddelerin tamamının orijinal formda olduğu şekliyle dört boyut altında toplandığını öngören bir model oluşturulmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarını geçerli kabul edebilmek için modele ait uyum iyiliği indekslerinin yeterlik göstermesi gerekmektedir. Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin uyum indeksleri incelendiğinde ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının ($\chi^2/sd=3.51$) 5'in altında yeterli düzeyde bir değere sahip olduğu görülmüştür. Diğer uyum indeksleri (RMSEA=.086, SRMR=.07, CFI=.96, NNFI=.96) ise kabul edilebilir ancak düşük uyum düzeyinde (Çokluk ve diğ., 2010; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Tabachnick ve Fidell, 2007) olduğunu işaret etmektedir.

Analizler sonucunda ortaya çıkan modifikasyon önerileri incelendiğinde; M5 ve M6 maddeleri ile M11 ve M12 maddeleri arasında iki modifikasyon önerisi değerlendirilmiştir. Maddeler kuramsal olarak incelendiğinde 5. madde (Sanal ortamda paylaşımlarım beğeni, favori, destek oyu, görüntülenme vb. alır.) ile 6. maddenin (Sanal ortamda olumlu yorumlar alırım) benzer olduğu görülmüştür. Benzer şekilde 11. madde (Sanal ortamda diğer insanlarla konuşurum veya bir şeyler yaparım.) ile 12. maddenin (İnsanlar benimle sanal ortamda zaman geçirirler) benzer durumları ölçtükleri, dolayısıyla modifikasyon önerilen maddeler arasında gizil bir ilişkinin kabul edilebilir olacağı görülmüş ve modifikasyon önerisi dikkate alınmıştır. Modifikasyon indekslerinden yararlanılarak M5 ile M6 maddeleri ve M11 ile M12 maddeleri arasındaki hata kovaryansları modele eklenmiştir. Modifikasyon sonucunda model uyum indekslerinde iyileşme gözlenmiştir. Yapılan modifikasyon sonucunda model uyum indeksleri; $\chi^2/sd=3.14$, RMSEA=.079, SRMR=.07, CFI=.96, NNFI=.96 olarak bulunmuştur. Elde edilen uyum indeksleri ölçeğin kabul edilebilir düzeyde iyi uyum (Çokluk ve diğ., 2010; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Tabachnick ve Fidell, 2007) gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ölçeğin faktörleri ve maddelerine ilişkin standartlaştırılmış parametre tahminlerinin yer aldığı model Şekil 1’de sunulmuştur.

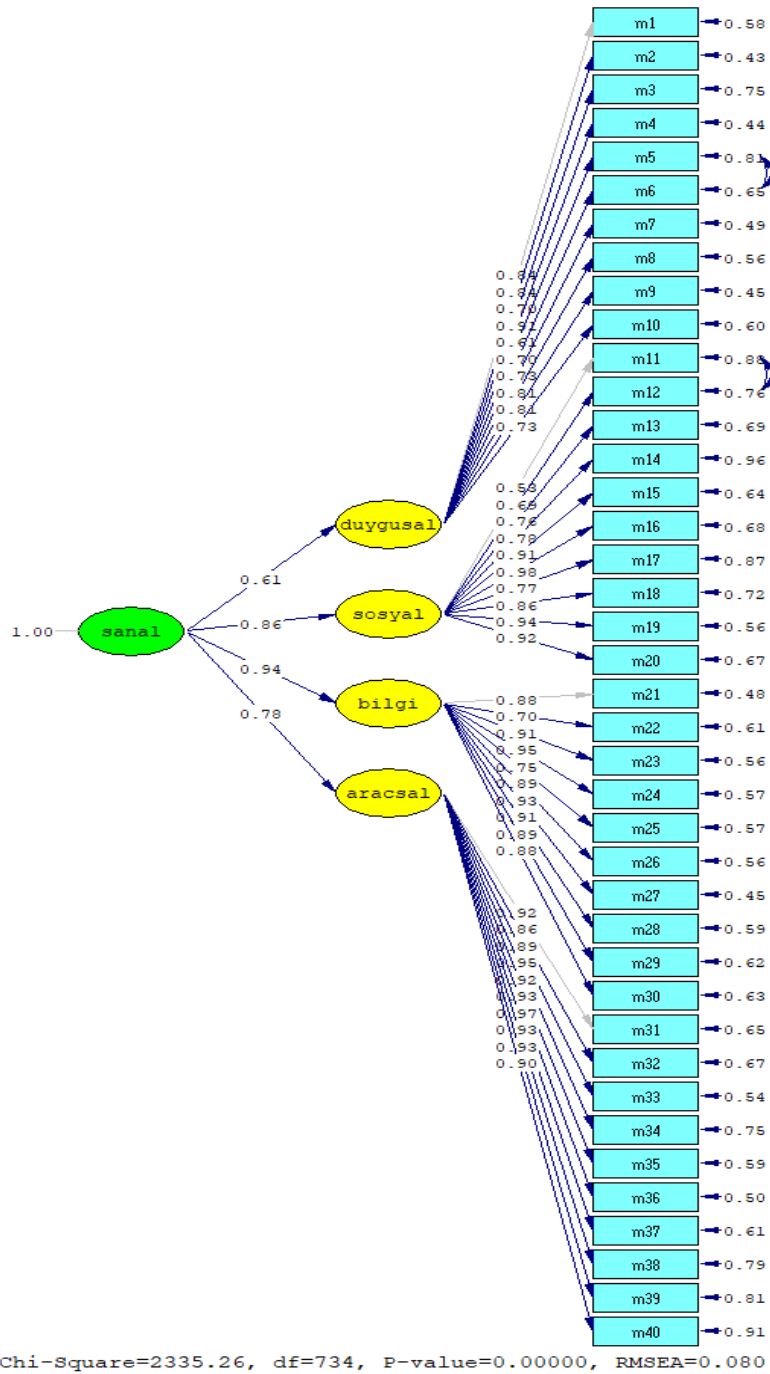

Şekil 1. Sanal Sosyal Destek Ölçeği Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Duygusal destek, sosyal arkadaşlık, bilgi desteği ve araçsal destek boyutlarının alanyazında “Sanal sosyal destek” olarak tanımlanan yapının alt boyutları olduğunu göstermek amacıyla bu dört boyutun bir üst boyutla yapısal ilişkilerini ortaya koyan ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi modeli oluşturulmuştur. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizi modeline göre model uyum indekslerinin ($\chi^2/sd=3.18$, $RMSEA=.08$, $SRMR=.077$,

CFI=.96, NNFI=.96) yeterli düzeyde (Çokluk ve diğ., 2010; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008; Tabachnick ve Fidell, 2007) olduğu görülmüştür. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizine ait path diagramı Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Sanal Sosyal Destek Ölçeği İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Path Diyagramı

İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizi modelinin iyi bir modelde gözlenmesi gereken uyum iyiliği indekslerini vermesi nedeni ile Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin hem alt boyutlar için hem de testin tamamı için puan verebilen bir ölçek olduğunu belirtmek mümkündür. Yapılan doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda; ölçeğin orijinal yapısındaki gibi 40 madde ve “duygusal destek”, “sosyal arkadaşlık”, “bilgi desteği” ve “araçsal destek” olmak üzere dört alt boyutlu olarak doğrulandığı görülmektedir.

3.1.2. Ölçüt Geçerliği

Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin ölçüt bağıntılı geçerliğini belirlemek için araştırma grubuna Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği de uygulanmıştır ve bu ölçeklerin Sanal Sosyal Destek Ölçeği ile olan ilişkileri incelenmiştir (Bknz. Tablo 3).

Tablo 3. Sanal Sosyal Destek ile Algılanan Sosyal Destek ve Sanal Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler

	Sanal Sosyal Destek	Algılanan Sosyal Destek	Sanal Yalnızlık
Sanal Sosyal Destek	1		
Algılanan Sosyal Destek	.17**	1	
Sanal Yalnızlık	.62**	.13*	1

** p<.01, * p<.05

Tablo 3'te görüldüğü gibi korelasyon analizine göre Sanal Sosyal Destek Ölçeği ile Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeği puanları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişki ($r=.62$, $p <.01$) bulunmuştur. Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeğinden alınan puanların artışı sanal yalnızlığın azalmasını temsil ettiği için bu bulgu sanal sosyal destek arttıkça sanal yalnızlığın azaldığını göstermektedir. Diğer bir ifade bu ilişki istatistiksel olarak pozitif olsa da sanal sosyal destek ve sanal yalnızlık arasında ters yönlü ilişki olduğu şeklinde yorumlanabilir. Sosyal Destek Ölçeği ile Algılanan Sosyal Destek Ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ancak düşük düzeyde ilişki ($r=.17$, $p <.01$) bulunmuştur. Bu bulgu sanal sosyal destek arttıkça algılanan sosyal desteğin de arttığını göstermektedir.

1528

3.2. Güvenirlilik Analizleri

Ölçme aracının güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları incelenmiş, iki yarı güvenirlilik analizi ve madde analizi yapılmıştır.

Cronbach Alfa İç Tutarlılığı: Sanal Sosyal Destek Ölçeği toplam puanının Cronbach Alfa iç tutarlık güvenirlilik katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Duygusal destek alt boyutu alfa değeri .91, sosyal arkadaşlık alt boyutu alfa değeri .89, bilgi desteği alt boyutu alfa değeri .93, araç desteği alt boyutu alfa değeri .92 olarak bulunmuştur. Bir testin iç tutarlılık katsayısının 0.90'nın üstünde olması, o testin mükemmel güvenirlilikte olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2011). Böylece ölçme aracının mükemmel güvenirlilikte olduğu söylenebilir.

İki yarı güvenirlilik analizi: Spearman-Brown korelasyon değerinin $r=.78$ ve Guttman Split-Half değerinin $r=.78$ olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin iki yarı güvenirlilik değerinin .70'in üzerinde olması güvenirliliğin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2011).

Madde Toplam Korelasyonu Analizi: Madde-toplam korelasyonu test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde toplam korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddenin benzer davranışları örneklediğini ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterir. Aşağıda Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin maddelere göre madde toplam korelasyon değerleri dağılımı sunulmuştur (Bknz. Tablo 4.)

Tablo 4. Sanal Sosyal Destek Ölçeği Madde Toplam Korelasyon Değerleri

Madd e	Madde Toplam Korelasyonu	Madd e	Madde Toplam Korelasyonu	Madd e	Madde Toplam Korelasyonu	Madd e	Madde Toplam Korelasyonu
M1	.55	M11	.53	M21	.62	M31	.67
M2	.57	M12	.62	M22	.62	M32	.62
M3	.63	M13	.63	M23	.67	M33	.68
M4	.60	M14	.52	M24	.71	M34	.63
M5	.37	M15	.64	M25	.63	M35	.69
M6	.40	M16	.66	M26	.63	M36	.69
M7	.49	M17	.55	M27	.73	M37	.62
M8	.56	M18	.64	M28	.70	M38	.56
M9	.59	M19	.72	M29	.69	M39	.56
M10	.60	M20	.74	M30	.68	M40	.53

Tablo 4'e göre Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin madde toplam korelasyonlarının .37 ve .74 aralığında olduğu görülmektedir. Madde toplam korelasyonlarının tüm maddeler için anlamlı çıkması ölçekteki maddelerin güvenilirliklerinin yüksek olduğunu ve aynı davranışları ölçmeye yönelik olduklarını göstermektedir (Büyüköztürk, 2011). Bu bulgu da ölçme aracının iç tutarlılığının yeterli düzeyde olduğunu bir başka göstergesidir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin Türk örneğinde geçerlik ve güvenilirliğinin araştırıldığı bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ölçeğin orijinalinde tanımlandığı gibi duygusal destek, sosyal arkadaşlık, bilgi desteği ve araçsal destek olmak üzere dört faktörlü yapıya sahip olduğu söylenebilir. Sanal Sosyal Destek Ölçeği'nin orijinal ölçeğe benzer psikometrik değerler gösterdiği görülmektedir. Mevcut araştırmada ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen sonuçlara göre ölçme aracının uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Orijinal ölçek ile uyarlanan ölçeğin model uyumları karşılaştırıldığında orijinal ölçeğin model uyum indeksleri ($\chi^2/sd=2.93$, RMSEA=.069, SRMR=.026, CFI=.92, TLI=.90) ile uyarlanan ölçeğin model uyum indeksleri ($\chi^2/sd=3.14$, RMSEA=.07, SRMR=.07, CFI=.96, NNFI=.96) benzerlik göstermektedir.

Uyarlama çalışmasında ölçeğin ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla sanal sosyal destek ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiş ve bu iki değişken arasında düşük düzeyde anlamlı ($r=.17$, $p < .01$) ilişki görülmüştür. Orijinal ölçme aracının geliştirilmesi sürecinde de benzer şekilde bu iki değişken arasındaki ilişki incelenmiş ve sanal sosyal destek ile yüz yüze sosyal destek arasındaki ilişki anlamlı düzeyde ($r=.38$, $p < .01$) bulunmuştur. Bu iki bulgudan hareketle uyarlanan ölme aracının ölçüt geçerliğinin orijinal ölçme aracı ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Mevcut araştırmada Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin güvenilirliğine ilişkin bulgular ölçme aracının güvenilir olduğunu göstermektedir. Orijinal ölçekte Cronbach alfa iç tutarlılık değerleri duygusal destek için .95, sosyal arkadaşlık için .94, bilgi desteği için .95 ve araçsal destek için .95 bulunmuştur. Mevcut uyarlama çalışmasında bu değerler orijinaline benzer şekilde duygusal destek için .91, sosyal arkadaşlık için .89, bilgi desteği için .93 ve araçsal destek için .92 bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %98.8'inin Whatsapp uygulamasını kullandığı bunu ise %95.8 oranla Instagram ve %95 oranla Youtube'un takip ettiği bulunmuştur. Benzer şekilde Global Dijital (2019) verilerine göre de en fazla kullanılan site %55 oranla Youtube iken bunu Facebook (%53), Whatsapp (%50), Instagram (%46) izlemektedir. Bu da sosyal ağ kullanıcılarının tercih ettiği sitelerin Türkiye örneğinde ve mevcut araştırma örneğinde paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda üniversite öğrencilerinin %98 oranında sanal sosyal ağları kullanıyor olmaları sosyal ağ araştırmalarının gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Tüm geçerlik güvenilirlik analizlerinden elde edilen sonuçlar Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin Türk üniversite öğrencilerinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilirliğini ortaya koymaktadır. Böylece Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin üniversite öğrencilerinin sanal sosyal destek düzeylerini belirlemeye yönelik yapılacak akademik çalışmalarda ve alan çalışmalarında kullanılabilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Diğer taraftan uyarlanan Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin örneklem grubu Eğitim Fakültesinde öğrenim gören üniversite öğrencileri ile sınırlı kalmıştır. Farklı fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencileri ile örneklem genişletilerek ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları tekrar edilebilir. Ayrıca sanal sosyal ağların yaygınlıkla kullanıldığı başka bir öğrenci grubu olan lise öğrencilerinde de ölçeğin test edilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210–230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Burke, M., & Kraut, R. E. (2014). Growing closer on Facebook: Changes in tie strength through social network site use. In Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems. <http://dx.doi.org/10.1145/2556288.2557094>
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi: Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Şekercioğlu, G., & Çokluk, Ö. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Birinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Chen, W., & Choi, A. S. K. (2011). Internet and social support among Chinese migrants in Singapore. *New Media and Society*, 13(7), 1067–1084. <https://doi.org/10.1177/1461444810396311>.
- Chou, H. T. G., & Edge, N. (2012). “They are happier and having better lives than I am”: The impact of using Facebook on perceptions of others' lives. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(2), 117-121. <https://doi.org/10.1089/cyber.2011.0324>
- Cole, D., Nick, E., Zelkowitz, R., Roeder, K., & Spinelli, T. (2017). Online social support for young people: Does it recapitulate in-person social support; can it help? *Computers in Human Behavior*, 68, 456-464. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.11.058>
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Donath, J. (2007). Signals in social supernets. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 231–251. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00394.x>

- Eker, D., Arkar, H., & Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1),17-25.
- Fardouly, J., Diedrichs, P. C., Vartanian, L. R., & Halliwell, E. (2015). Social comparisons on social media: The impact of Facebook on young women's body image concerns and mood. *Body image*, 13, 38-45. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2014.12.002>
- Frison, E., & Eggermont, S. (2015). Toward an integrated and differential approach to the relationships between loneliness, different types of Facebook use, and adolescents' depressed mood. *Communication Research*, Advance online publication, 1-28. <https://doi.org/10.1177/0093650215617506>
- Gilmour, J., Machin, T., Brownlow, C., & Jeffries, C. (2019). Facebook-based social support and health: A systematic review. *Psychology of Popular Media Culture*. <https://doi.org/10.1037/ppm0000246>
- Global Digital (2019). <https://datareportal.com/reports/digital-2019-turkey> adresinden 20 Mart 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Hayes, R. A., Carr, C. T., & Wohn, D. Y. (2016). One click, many meanings: Interpreting paralinguistic digital affordances in social media. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 60(1), 171–187. <https://doi.org/10.1080/08838151.2015.1127248>
- Haythornthwaite, C. (2005). Social networks and internet connectivity effects. *Information Communication and Society*, 8(2), 125–147. <https://doi.org/10.1080/13691180500146185>
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. (2008). Evaluating model fit: A synthesis of the structural equation modelling literature. *In 7th European Conference on research methodology for business and management studies*. London.
- Huang, H. Y. (2016). Examining the beneficial effects of individual's self-disclosure on the social network site. *Computers in Human Behavior*, 57, 122–132. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.12.030>
- Kocaayan, F. & Özdemir, S. (2019, Nisan). Gelişen iletişim ortamları ve sosyal destek: Sanal sosyal destek [Tam Metin]. V. Human and Civilization Congress From Past To Future, Alanya, Türkiye.
- Korkmaz, Ö., Usta, E., & Kurt, İ. (2014). Sanal ortam yalnızlık ölçeği (SOYÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-2), 144-159.
- Lee, K. T., Noh, M. J., & Koo, D. M. (2013). Lonely people are no longer lonely on social networking sites: The mediating role of self-disclosure and social support. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(6), 413–418. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0553>
- Liu, C., & Yu, C. (2013). Can Facebook use induce well-being? *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(9), 674–679. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0301>
- Liu, D., Wright, K. B., & Hu, B. (2018). A meta-analysis of social network site use and social support. *Computers & Education*. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2018.08.024>

- Lu, W., & Hampton, K. N. (2017). Beyond the power of networks: Differentiating network structure from social media affordances for perceived social support. *New Media and Society, 19*(6), 861–879. <https://doi.org/10.1177/1461444815621514>
- Luo, M., & Hancock, J. T. (2020). Self-disclosure and social media: motivations, mechanisms and psychological well-being. *Current Opinion in Psychology, 31*, 110–115. <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2019.08.019>
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the Internet. *Computers in human behavior, 19*(6), 659-671.
- Nabi, R. L., Prestin, A., & So, J. (2013). Facebook friends with (health) benefits? Exploring social network site use and perceptions of social support, stress, and well-being. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 16*(10), 721–727. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0521>
- Nick, E. A., Cole, D. A., Cho, S. J., Smith, D. K., Carter, T. G., & Zelkowitz, R. L. (2018). The online social support scale: Measure development and validation. *Psychological Assessment, 30*(9), 1127–1143. <https://doi.org/10.1037/pas0000558>
- Park, J., Lee, D. S., Shablack, H., Verduyn, P., Deldin, P., Ybarra, O., ... Kross, E. (2016). When perceptions defy reality: The relationships between depression and actual and perceived Facebook social support. *Journal of Affective Disorders, 200*, 37–44. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2016.01.048>
- Pornsakulvanich, V. (2017). Personality, attitudes, social influences, and social networking site usage predicting online social support. *Computers in Human Behavior, 76*, 255–262. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.07.021>
- Reich, S. M., Subrahmanyam, K., & Espinoza, G. (2012). Friending, IMing, and hanging out face-to-face: Overlap in adolescents' online and offline social networks. *Developmental Psychology, 48*(2), 356–368. <https://doi.org/10.1037/a0026980>
- Seo, M., Kim, J., & Yang, H. (2016). Frequent interaction and fast feedback predict perceived social support: Using crawled and self-reported data of Facebook users. *Journal of Computer-Mediated Communication, 21*(4), 282–297. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12160>
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Trepte, S., Dienlin, T., & Reinecke, L. (2015). Influence of social support received in online and offline contexts on satisfaction with social support and satisfaction with life: A longitudinal study. *Media Psychology, 18*(1), 74–105. <https://doi.org/10.1080/15213269.2013.838904>
- TÜİK (2018). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, sayı: 27819, 08 Ağustos 2018. Haber bülteni. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819> adresinden 17 Mart 2019 tarihinde erişilmiştir.
- White, M., & Dorman, S. M. (2001). Receiving social support online : Implications for health education, *Health Education Research, 16*(6), 693–707.
- Wong, E. T. K., & Ma, W. W.-K. (2016). Exploring relationship between online social support and individual online subjective well-being among young adults. *66th ICA Annual Conference*, (June), 30.

- Wright, K. B. (2016). Communication in health-related online social support groups/communities: A review of research on predictors of participation, applications of social support theory, and health outcomes. *Review of Communication Research*, 4, 65-87. doi:10.12840/issn.2255-4165.2016.04.01.010
- Wright, K. B., Rosenberg, J., Egbert, N., Ploeger, N. A., Bernard, D. R., & King, S. (2013). Communication competence, social support, and depression among college students: A model of Facebook and face-to-face support network influence. *Journal of Health Communication*, 18(1), 41–57. <https://doi.org/10.1080/10810730.2012.688250>
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Palmer, N. A., & Reisner, S. L. (2015). Online social support as a buffer against online and offline peer and sexual victimization among U.S. LGBT and non-LGBT youth. *Child Abuse and Neglect*, 39, 123–136. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.08.006>
- Zell, A. L., & Moeller, L. (2018). Are you happy for me ... on Facebook? The potential importance of “likes” and comments. *Computers in Human Behavior*, 78, 26–33. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.08.050>